

Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности у Београду
Београд, Краља Милана 50

Сенату Универзитета уметности у Београду
Београд, Косанчићев венац 29

Извештај Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта

Мр Душице Половине

**КОМПОНЕНТЕ ЕКСПРЕСИЈЕ У ДЕЛИМА ЗА ВИОЛУ И КЛАВИР РОБЕРТА
ШУМАНА И ЈОХАНЕСА БРАМСА**

На основу увида у докторски уметнички пројекат „**Компоненте експресије у делима за виолу и клавир Роберта Шумана и Јоханеса Брамса**“ кандидаткиње мр Душице Половине, Комисија за оцену и одбрану наведеног пројекта у саставу:

ДЕЈАН МЛАЂЕНОВИЋ, редовни професор - ментор

др БЛАНКА БОГУНОВИЋ, редовни професор - коментор

НЕБОЈША ИГЊАТОВИЋ, редовни професор

МАРИЈА ЈОКАНОВИЋ, редовни професор

ВЕСНА РИЛАК СТАНИМИРОВИЋ, редовни професор, Факултет уметности у Нишу

подноси следећи Извештај Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности у Београду и Сенату Универзитета уметности у Београду. Извештај садржи:

уводно образложење, биографију кандидаткиње мр Душице Половине, анализу докторског уметничког пројекта, оцену остварених резултата и критички осврт референата, закључак са образложењем доприноса уметничког пројекта и потписе чланова комисије.

ИЗВЕШТАЈ

Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта

Уводно образложење

Мр Душица Половина пријавила је тему године докторског уметничког пројекта 8. марта 2013. године под називом: “КОМПОНЕНТЕ ЕКСПРЕСИЈЕ У ДЕЛИМА ЗА ВИОЛУ И КЛАВИР Р. ШУМАНА И Ј. БРАМСА“.

На основу предлога Катедре за гудачке инструменте, Веће Факултета донело је одлуку о именовању Комисије за оцену предлога докторског уметничког пројекта у саставу: мр Дејан Млађеновић, редовни професор, др Наташа Петровић, ванредни професор на ФИЛУМ-у у Крагујевцу и мр Петар Ивановић, редовни професор у пензији.

Веће Факултета на седници од 9. априла 2014. године утврдило је предлог одлуке о усвајању Извештаја Комисије за оцену предлога докторског уметничког пројекта и о одобравању теме докторског уметничког пројекта под новим називом: „КОМПОНЕНТЕ ЕКСПРЕСИЈЕ У ДЕЛИМА ЗА ВИОЛУ И КЛАВИР РОБЕРТА ШУМАНА И ЈОХАНЕСА БРАМСА“.

Сенат Универзитета уметности у Београду на седници од 24. априла 2014. године донео је одлуку о одобравању рада на реализацији докторског уметничког пројекта. За ментора на изради докторског уметничког пројекта именован је мр Дејан Млађеновић, редовни професор, а за коментора др Бланка Богуновић, ванредни професор.

На основу обавештења ментора и предлога Катедре за гудачке инструменте Наставно-уметничко-научно веће Факултета на седници одржаној 31. маја 2016. године донело је одлуку о именовању Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта у саставу: мр Дејан Млађеновић, редовни професор, ментор, др Бланка Богуновић, редовни професор, коментор, мр Небојша Игњатовић, редовни професор, мр

Марија Јокановић, редовни професор, мр Весна Рилак Станимировић, ванредни професор Факултета уметности у Нишу.

Биографски подаци о кандидату

Мр Душица Половина (1966) завршила је нижу и средњу музичку школу „Исидор Бајић“ у Новом Саду. Током средње школе освојила је прву награду на Покрајинском такмичењу и трећу награду на Савезном такмичењу одржаним 1983. године у Новом Саду и Херцег-Новом. Са седамнаест година уписује Академију уметности у Новом Саду, у класи професора Ласла Хорвата. Током студија осваја прву награду на Покрајинском такмичењу и другу награду на Савезном такмичењу 1986. године одржаним у Новом Саду. Током студија награђена је стипендијом Универзитета у Новом Саду на четвртој години студија, просечна оцена 9,75. По завршетку студија била је ангажована на Академији уметности у Новом Саду у својству асистента-демонстратора у класи професора Ласла Хорвата. Магистарске студије виоле мр Душица Половина завршила је на Факултету музичке уметности у Београду у класи професора Петра Ивановића, а своје усавршавање наставила је на докторским уметничким студијама на Факултету музичке уметности у Београду под менторством професора Дејана Млађеновића.

У међувремену професионални развој мр Душице Половина одвијао се у својству професора виоле у музичкој школи „Исидор Бајић“ у Новом Саду током 1989. до 1990. године, затим у својству вође деонице виола у оркестру опере Српског народног позоришта у периоду од 1990. до 1994. године. Даљи уметничко - педагошки развој мр Половине Душице одвијао се на Академији уметности у Новом Саду, од 1994. године, прво у својству асистента у класи професора Ласла Хорвата, потом од 1999. године у

својству доцента, од 2009. године ванредног професора, а од 2014. године редовног професора.

Упоредо се усавршавала на мајсторским курсевима, што је довело до редовне коцертне активности на солистичком плану. Солистичке концерте Душица Половина је одржала у Новом Саду, Београду, Сомбору, Суботици, Зрењанину, Сремској Митровици, Ваљеву, Шапцу, Бачкој Тополи, Новом Кнежевцу, Котору и Херцег Новом, радећи на афирмацији виоле као солистичког инструмента. Снимци са одржаних концерата сачувани су на два промотивна компакт диска у издању Радио Новог Сада.

Свестрана оријентација мр Душице Половина огледа се у усмерености на камерну музику и оркестарско свирање. Преко двадесет година мр Душица Половина била је вођа деонице виола у камерним, оперским и симфонијским оркестрима. Сарадња са значајним бројем еминентних солиста и диригената, како домаћих, тако и иностраних, формирала ју је у врсног оркестарског музичара. У том својству учествовала је на следећим фестивалима: *НОМУС*, *БЕМУС*, *Охридско лето*, *Будва-град театар*, *Мајске вечери и Котор Арт*. Посебно је запажено учешће мр Душице Половина у раду следећих оркестара: Камерата академика, под уметничким руководством професора Иштвана Варге, Новосадски солисти и Симфонијског оркестра Војвођански симфоничари, под уметничким руководством Берислава Скендеровића. У својству члана камерног ансамбла мр Душица Половина остварила је гостовања у Холандији, Аустрији, Француској и Италији.

У периоду од 1999. године до 2016. године у класи мр Душице Половина основне студије виоле завршила су двадесетдва (22) студента, а магистарске студије три студента. Њихово деловање запажено је у водећим камерним, оперским и симфонијским оркестрима као и у музичким школама у Србији. Значајан допринос широј друштвеној заједници, мр Душица Половина, дала је и учешћем у раду НУН-већа Академије уметности, као шеф Катедре за гудачке инструменте током два мандата на Академији уметности у Новом Саду.

Јавно извођење докторског уметничког пројекта – критички осврт

Концерт – реситал, којим је представљен извођачки део докторског уметничког пројекта мр Душице Половине, реализован је у Студентском културном центру у Београду, 20. јуна 2016. године, са следећим програмом:

1. R. Schumann: „Merhenbilder“, opus 113 za violu i klavir
Nicht schnell
Lebhaft
Rasch
Langsam, mit melancholischem Ausdruck
2. J. Brahms: Sonata za violu i klavir, opus 120 br. 2 u Es-duru
Allegro amabile
Allegro appassionato
Andante con moto
3. J. Brahms: Sonata za violu i klavir, opus 120 br. 1 u f-molu
Allegro appassionato
Andante un poco Adagio
Allegretto grazioso
Vivace

Мр Душица Половина је за свој реситал одабрала три врло значајна дела епохе романтизма за виолу и клавир, која за сваког извођача представљају велики интерпретативни изазов због своје комплексности. Уметнички резултат остварен је интегративно са иновативним истраживањем из домена психологије музике, чија истраживачка методологија је допринела унапређењу уметничке визије изведеног програма и њеном довођењу на виши ниво. Извођење наведеног програма није само плод вишегодишњег сценског искуства кандидата, већ и једно садржајно значајно ново виђење партитуре, што је довело до иновативног уметничког тумачења дела Роберта Шумана и Јоханеса Брамса. Наиме, кроз извођачки део свог уметничког докторско пројекта, мр Душица Половина на подстицајан начин реализује идеју о новом читању Шуманове и

Брамсове музике, и то кроз синтезу композиторских идеја и интердисциплинарним повезивањем што доноси оригинална решења на пољу интерпретације.

Резултат обухватног истраживања мр Душице Половине има значајан садржајни, иноваторски приступ, а који је био презентован као ново виђење репертоара за виолу и клавир Роберта Шумана и Јоханеса Брамса. Њен наступ представља круну докторских студија својом прегледном, јасном и надахнутом интерпретацијом која је била поткрепљена тонским квалитетом и бојама, са специфичним личним печатом, што је у пуном смислу допринело употпуњавању уметничког доживљаја кандидата мр Душице Половине.

Концерт мр Душице Половине испуњава све иновативне, уметничке и теоријске захтеве које докторски пројекат треба да има. Уметнички квалитети кандидата нису само плод вишегодишњег сценског искуства, већ и ново виђење експресије путем обједињавања уметничког и научног приступа. Уметнички допринос кандидата мр Душица Половине произашао је из интердисциплинарне повезаности две различите дисциплине, које повезује експресија што је било интегрисано у јавно извођење и резултирало аутентичним, оригиналним изразом. Из свега наведеног можемо да закључимо да је кандидат мр Душица Половина својом уметничком презентацијом допринела откривању нових путева личне интерпретације што је дало оригиналне резултате.

Приказ и анализа писаног рада докторског уметничког пројекта

Писани рад докторског уметничког пројекта „**Компоненте експресије у делима за виолу и клавир Роберта Шумана и Јоханеса Брамса**“ садржи укупно 158 страница и састоји се од Увода, четири поглавља, Закључка и Списка литературе.

У **Уводу** (стр. 3 – 4) мр Душица Половина објашњава разлоге за избор теме експресивности у одабраним делима композитора романтизма. Ради се о три композиције којима је заједничка специфична врста експресије: дело Роберта Шумана *Мерхенбилдер (Märchenbilder)*, опус 113 и две сонате за виолу и клавир Јоханеса Брамса, опус 120 (број 1 у ф-молу и број 2 у Ес-дуру). Затим, она најављује да теми експресије у музичком

извођењу приступа и са научног становишта, опредељујући се при томе за концептуални теоријски оквир из домена Психологије музике.

У оквиру поглавља **„Експресивност виоле у периоду романтизма“** (стр. 5 – 7) концизно и прегледно кандидаткиња представља историјски развој позиције и улоге виоле као инструмента у периоду романтизма и пре, као и најрепрезентативнијих дела за виолу из овог периода која је и одабрала за извођење у уметничком докторском пројекту. У 2. поглављу **„Одабрана дела Роберта Шумана и Јоханеса Брамса“** (стр. 8 – 12), у оквиру два потпоглавља, фокус је стављен на три дела која је кандидаткиња одабрала за уметничку презентацију. Описан је историјски контекст настајања композиција, као и основне специфичности романтичарског стваралаштва Роберта Шумана и Јоханеса Брамса. У 3. поглављу докторског рада **„Концепт тумачења експресије музичког извођења“** (стр. 13 – 17), опредељена за интеграцију уметничког и научног, овде музичко-психолошког приступа експресији, мр Душица Половина сажето образлаже теоријски концепт и износи разлоге за његову примену у анализи експресивних компонената три музичка дела која су у фокусу њене пажње. Њен циљ је „да на најпотпунији начин допринесе унапређењу квалитета извођења наведених дела“ (стр. 17). Кандидаткиња издваја ГЕРМС модел тумачења компоненти експресије током музичког извођења шведског психолога Патрика Јуслина (2003), који је дао значајан допринос развоју Психологије музике у домену истраживања емоција током инструменталног извођења, као и доживљају и опажању емоција током слушања музике, сагледавајући га као мултидимензионални феномен. Кандидаткиња представља детаљније свих пет компоненти ГЕРМС модела: генеративна правила, емоционалну експресију, случајне варијације, моторне принципе и стилистичке неочекиваности, најављујући њихову примену, о чему саопштава у наредном поглављу.

Поглавље 4. **„Примена ГЕРМС модела“** (стр. 18 – 154), садржи три потпоглавља: **„Роберт Шуман: Мерхенбилдер, опус 113“** (стр. 18 – 54), затим **„Јоханес Брамс: Соната за виолу и клавир, опус 120, бр. 1, у еф-молу“** (стр. 55 – 103) и **„Јоханес Брамс: Соната за виолу и клавир, опус 120, бр. 2, у Ес-дуру“** (стр. 104 – 154) и представља централни, као и најобимнији део докторског писаног рада. Циљ овог дела рада је „да се покаже да је у потпуности могућа примена ГЕРМС модела експресије Патрика Јуслина на

анализу музичких дела“ (стр. 18) која представљају садржај уметничког пројекта. Мр Душица Половина у оквиру три потпоглавља која се односе на музичка дела која је изабрала као предмет свог теоријског и уметничког истраживања, анализира сваки од ставова три цикличне композиције Роберта Шумана и Јоханеса Брамса, доследно и систематично примењујући ГЕРМС модел, односно анализирајући сваку композицију са становишта пет чинилаца/фактора експресивности у музичком извођењу. Она сагледава интерактивно деловање наведених, међусобно повезаних компоненти експресије, које ради прегледности рашчлањује и посматра прво одвојено, а затим и у целини. На почетку сваког потпоглавља, као и мањих целина унутар истих, кандидаткиња прегледно, користећи табеле као графичко средство представљања, приказује холистички структуру сваког дела композиције, укључујући: карактер сегмената, врсту такта, тоналитет, музички облик и број тактова. Када анализира делове композиција са становишта пет чинилаца музичке експресије, кандидаткиња приказује/укључује у оквиру текста велики број нотних примера, на које реферира у тексту, врло прецизно указујући на који начин и у којим сегментима се могу применити принципи експресије

У „**Закључку**“ (стр. 155 – 156) кандидаткиња, обједињујући своја искуства и сазнања применом пет чинилаца музичке експресије приликом анализе и извођења дела, сажето излаже закључке о томе, којим изражајним средствима и извођачким техникама и на које начине извођач може да успостави адекватну комуникацију на релацији: дело – инструмент – извођач – слушалац.

Литературу (стр. 157 - 158) чине 32 јединице, на српском и енглеском језику, што указује на добру упућеност кандидаткиње у домаћу и страну литературу.

Оцена остварених резултата и критички осврт референата

У оквиру свог уметничког докторског пројекта мр Душица Половина је одабрала приступ који интегриса драгоцено искуство извођача које поседује, музичко-психолошка знања и музичко-теоријску анализу. Мр Душица Половина је сматрала да ће интегрисаним, уметничким и научним приступом, омогућити обухватније и темељније сагледавање и

разумевање чинилаца експресивности, са намером да ова сазнања допринесу пракси њеног музичког извођења у оквиру програма који је осмислила и одабрала за свој докторски пројекат. Кандидаткиња је сматрала да ће тумачењем експресивности композиција за виолу на аналитички начин „доћи до потпуније, свеобухватније интерпретације, не реметећи извођачку концепцију“ (стр. 17), у чему је и успела. Дакле, у обимној и исцрпној анализи која захвата више нивоа, не само музичко-теоријску анализу, већ и интерпретативну и на крају и психолошку анализу извора емоционалног аспекта доживљаја извођача и експресивности интерпретације, мр Душица Половина успева у намери да адекватно и корисно употреби ГЕРМС модел експресије у процесу припреме за извођење уметничког пројекта, што је била и њена полазна тачка. Тумачењем облика и хармоније три одабрана дела (Роберт Шуман: Мерхенбилдер, опус 113 и две сонате Јоханеса Брамса, опус 120) показала је узајамну повезаност структуре дела и експресивности, указала на елементе структуре и музичке форме на којој почивају разноврсна изражајна средства и уметничка надградња дела, сагледавањем оних аспеката који у великој мери доприносе преношењу емоционалне поруке дела и места где сваки извођач има простор за личну, иновативну интерпретацију дајући при томе непоновљиво тумачење дела. У писаном делу рада, она је обиман материјал прецизно, систематично и минуциозно представила, са великим бројем обрађених нотних примера, што свакако обезбеђује практичне импликације у области инструменталне педагогије, а посебно може бити употребљиво извођачима у припреми анализираних дела.

Закључак

Мр Душица Половина је одлучно пратила свој лични афинитет, темперамент и професионалну експертизу у одабиру захтевног програма, који укључује веома значајна дела за виолу романтичарског периода, а које је одабрала за свој уметнички докторски пројекат. При томе, она је радознано и храбро пратила своју идеју да њен рад садржи нешто „ново и другачије“ опредељујући се за интердисциплинарни приступ, којим је успела да интегрише уметничко и научно, и да при томе реализује пројекат који указује да

је ова синтеза могућа, и да доприноси, пре свега продубљеном и дивергентном разумевању, а затим и осмишљеној и експресивној интерпретацији музичког дела.

Уметнички допринос кандадата мр Душица Половине произашао је из ефикасне интердисциплинарне повезаности, као и искуствене праксе њеног дугогодишњег музичког извођења. Овај креативни и иновативни спој, који има експресију као заједнички именитељ, уграђен је у јавно извођење кандидаткиње и резултирао је аутентичним, оригиналним изразом. Из свега наведеног, можемо да закључимо да је кандидат мр Душица Половина својом уметничком презентацијом допринела откривању нових путева личне интерпретације и оригиналним резултатима.

На основу критичког сагледавања и оцене изведеног реситала уметничког пројекта и резултата писаног рада, Комисија за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта констатује да он по свим својим одредницама и елементима испуњава критеријуме докторског уметничког пројекта. Стога Комисија предлаже Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности и Сенату Универзитета уметности у Београду да овај Извештај прихвате и покрену процедуру за јавну одбрану докторског уметничког пројекта **„Компоненте експресије у делима за виолу и клавир Роберта Шумана и Јоханеса Брамса“**, кандидаткиње мр Душице Половине.

Комисија за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта:

ДЕЈАН МЛАЂЕНОВИЋ, редовни професор – ментор

Др БЛАНКА БОГУНОВИЋ, редовни професор – коментор

НЕБОЈША ИГЊАТОВИЋ, редовни професор

МАРИЈА ЈОКАНОВИЋ, редовни професор

ВЕСНА РИЛАК СТАНИМИРОВИЋ, редовни професор